

АНОТАЦІЯ

Станіславчук Н.І. Формування етичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у позааудиторній діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне. 2023 рік.

Зміст анотації

У дисертації представлено результати теоретичного та практичного дослідження проблеми формування етичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у позааудиторній діяльності.

За результатами теоретичного аналізу низки нормативно-правових документів концептуального значення, серед яких Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійний розвиток працівників», Концепція розвитку педагогічної освіти, Професійний стандарт учителя нового покоління, Рамка безперервного професійного розвитку вчителів, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 рр. й ін. з'ясовано, що роль етичної компетентності у становленні сучасного вчителя у сучасній педагогічній науці нині актуалізується і позиціонується; вона передбачає сформованість учителя, спроможного управляти власними емоціями; який поважає себе і інших; дотримується норм етичної поведінки і навчає цього здобувачів освіти; вміє вибудовувати діалогові взаємозв'язки зі здобувачами освіти.

Узагальнено, що етична компетентність виступає показником сформованої особистісної готовності майбутнього вчителя іноземних мов до професійної діяльності, що виражається у вмінні аналізувати морально-етичні ситуації, розробляти та застосовувати етичні стратегії та рішення, у здатності адекватно розуміти та оцінювати етичні проблеми, дотримуватися свідомої поведінки відповідно до морально- та професійно-етичних норм;

усвідомленні власної етичної позиції, конструктивно співпрацювати з іншими людьми у розв'язанні морально-етичних проблем та дилем. Сформована етична компетентність відображається у звичках, принципах, психічних станах, діях, вчинках і якостях майбутнього вчителя іноземних мов.

У дисертації проаналізовано та узагальнено сутність понять «етика», «компетентність», «етична компетентність», «компетентнісний підхід», «компетенція», «позааудиторна діяльність».

З'ясовано, що етична компетентність ґрунтується на суспільно-гуманітарних знаннях, конструюється через емоційно-ціннісний і соціально-творчий досвід здобувачів освіти, що набуваються як в освітньому процесі, так і в позааудиторній діяльності шляхом участі у соціально значущій діяльності та рефлексії. Вимоги до формування етичної компетентності, сутність якої конкретизована в освітніх стандартах вищої освіти з підготовки фахівців педагогічних спеціальностей з урахуванням вимог компетентнісного підходу, адекватні цілям і завданням освітнього процесу закладу вищої освіти (ЗВО) загалом і позааудиторної діяльності зокрема.

Позааудиторна діяльність з майбутніми викладачами іноземних мов у ЗВО розглядається як педагогічно організований й особисто регульований процес формування у майбутніх учителів іноземних мов етичної компетентності; як простір, у якому здобувач освіти вибудовує різноманітні морально-етичні взаємини і зв'язки на основі діалогу культур.

З'ясовано, що позааудиторна діяльність з формування етичної компетентності ґрунтується на сучасній педагогічній аксіології і виражається у суспільно значущих цінностях, морально-етичних цінностях, цінностях педагогічної етики, особистісних якостях.

Введено у науковий обіг поняття «етична компетентність» і «позааудиторна діяльність вчителя іноземних мов».

Розроблено критеріально-діагностичну базу дослідження, що являє собою комплекс обґрунтованих компонентів, критеріїв, показників та діагностичних матеріалів.

Обґрунтовано і розроблено *структуру етичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов у позааудиторній діяльності*, складниками якої є: *компоненти* (когнітивний, мотиваційний, діяльнісний), *критерії* (повнота, міцність і усвідомлення отриманих знань; ставлення до учасників освітнього процесу та майбутньої професійної діяльності з дотриманням етичних вимог; активність й ініціативність в позааудиторній діяльності морально-етичного характеру); *показники* (володіння системою знань професійної етики, усвідомлення їх важливості в особистісно-професійному становленні як майбутнього вчителя іноземних мов; розуміння цілей і завдань в оволодінні морально-етичними нормами спілкування, необхідними майбутньому вчителю іноземних мов для проєктування і реалізації різних видів педагогічної діяльності, а також розуміння цілей і завдань позааудиторної діяльності в оволодінні етичною компетентністю; сформованість мотивації та інтересу до майбутньої педагогічної діяльності і проблем формування етичної компетентності; сформованість установок, ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя іноземних мов, ціннісного ставлення, поваги та емпатії до всіх учасників освітнього процесу під час позааудиторної діяльності, прагнення до оволодіння етичною компетентністю); *рівні* її сформованості (високий, середній і низький).

Виокремлено педагогічні умови процесу формування етичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у позааудиторній діяльності: 1) створення розвивального освітньо-етичного середовища, у якому позааудиторна діяльність є провідним засобом формування етичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов; 2) розвиток у майбутніх учителів іноземних мов мотивації до оволодіння етичною компетентністю в процесі позааудиторної діяльності; 3) використання в позааудиторній

діяльності інтерактивних форм і методів, які відповідають віковим особливостям здобувачів освіти, колу їхніх професійних інтересів й активізують процес формування етичної компетентності, вибір яких здійснювався з урахуванням результатів констатувального експерименту і положень Стратегії розвитку вищої освіти, Професійного стандарту вчителя нового покоління, Рамки безперервного професійного розвитку вчителів.

Розроблено авторську Програму дослідно-експериментальної роботи з проблеми формування етичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов у позааудиторній діяльності, яку апробовано в експериментальній групі (172 респонденти), сформованій на базі закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх вчителів іноземних мов, а саме: Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Мукачівського державного університету, Рівненського державного гуманітарного університету, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Вирізнено ефективні форми формування етичної компетентності майбутнього учителя іноземних мов у позааудиторній діяльності і окреслено їх педагогічний потенціал: синтез ідей «Етичний кодекс вчителя», «Вчитель нового покоління», складання проєктивної карти структури мотивів майбутнього вчителя іноземних мов, розробка педагогічного колажу «Вчитель, якого чекають в закладі загальної середньої освіти», обговорення моделей педагогічної етики, здійснення аналізу особистих мотивів розвитку етичної компетентності за ступенем значущості, складання кейсу дослідження мотивації етичного розвитку, аналіз педагогічних ситуацій (технологія case-study); участь респондентів експериментальної групи у роботі мовного клубу Weekly Speaking і дискусійного клубу World cafe; мініконференціях, диспутах, відеоекскурсіях, дискусіях, круглих столах,

відеолекторіях з наступним обговоренням, літературно-музичних вечорах, коротких виступах у форматі «печа-куча», тематичних циклах, міжнародних проєктах ERASMUS+ та Erasmus+ “Pandamnit!” (м. Сленік-Молдова, Румунія), міжнародному Міні-Референдаріаті у гімназіях м. Любек (Німеччина) тощо.

Доведено ефективність застосованих нами методів формування етичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов в позааудиторній діяльності та з’ясована їх педагогічна цінність: методи цілепокладання та планування; методи переконання та формування свідомості; методи організації життєдіяльності майбутніх учителів іноземних мов і формування досвіду етичної поведінки; експозиційні методи виховного впливу, проблемний метод; аналіз психолого-педагогічних ситуацій морально-етичного характеру; диспути та дискусії; методи спонукання та стимулювання діяльності; контрольні-оціночні методи; емпатійне слухання, рефлексивне слухання, аргументація, навіювання, зараження, наслідування, формування прихильності, прохання тощо.

Результати підсумкового зрізу підтвердили позитивну динаміку рівнів сформованості етичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов у позааудиторній діяльності як цілісного педагогічного явища. До високого рівня віднесено 26,35% респондентів ЕГ, що на 15,12% більше, ніж під час констатувального експерименту; до середнього рівня – 60,65%, що на 24,42% більше у порівнянні з констатувальним зрізом. Кількість респондентів з низьким рівнем становить 12,97%, а це на 39,54% менше у порівнянні з констатувальним зрізом.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

вперше обґрунтовано й апробовано педагогічні умови формування етичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у позааудиторній діяльності; розроблено та апробовано авторську Програму дослідно-експериментальної роботи з проблеми формування етичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов у позааудиторній діяльності закладу

вищої освіти; розроблено структуру етичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов у позааудиторній діяльності, складовими якої є компоненти (когнітивний, мотиваційний, діяльнісний), критерії (когнітивно-пізнавальний, мотиваційно-ціннісний, діялісно-практичний), показники і рівні її сформованості (високий, середній, низький);

уточнено сутність понять «етична компетентність» – ціннісно-смилова професійно-особистісна властивість, яка інтегрує системні морально-етичні знання, творчі уміння, навички, досвід діяльності, мотиви та цінності і характеризує його спроможність та готовність до здійснення міжособистісної і міжкультурної взаємодії в освітньому просторі ЗВО, а також функціонального співробітництва з представниками інших культур; «позааудиторна діяльність вчителя іноземних мов» – педагогічна система, що уміщує в собі мету, завдання, зміст, методи та форми її виховної діяльності, спрямовані на вибудовування морально-етичних взаємин і зв'язків, розвиток творчих здібностей до педагогічної взаємодії, в якій етична складова відіграє провідну роль;

подальшого розвитку набули зміст, форми і методи формування етичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у позааудиторній діяльності закладів вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці діагностичного інструментарію для здійснення діагностики і визначення рівнів сформованості етичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у позааудиторній діяльності. Результати дослідження та основні положення та висновки дисертаційного дослідження можуть використовуватися в освітньому процесі ЗВО при формуванні етичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у позааудиторній діяльності. Матеріали дослідження можуть бути використані у системі післядипломної освіти педагогічних працівників; у розробці елективних курсів, програм самостійної роботи здобувачів вищої освіти; при написанні

кваліфікаційних робіт; у діяльності наукових гуртків, студентських проблемних груп тощо.

Ключові слова: етика, компетентність, етична компетентність, майбутній вчитель іноземних мов, позааудиторна діяльність, педагогічні умови, професійна підготовка.

ABSTRACT

Stanislavchuk N.I. Formation of Ethical Competence of Future Foreign Language Teachers in Extracurricular Activities – Qualifying scientific work in manuscript form.

A dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty of 011 Education, Pedagogical Sciences. – Rivne State University of the Humanities, Rivne. 2023.

Abstract content

The dissertation presents the results of theoretical and practical research on the problem of forming ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities.

Based on the theoretical analysis of a number of normative and legal documents of conceptual significance, including the Laws of Ukraine “On Education”, “On Higher Education”, “On Professional Development of Employees”, the Concept of Development of Pedagogical Education, the Professional Standard of the New Generation School Teacher, the Framework for Continuous Professional Development of Teachers, the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2021–2031, etc., it has been determined that the role of ethical competence in the development of the modern teacher in contemporary pedagogical science is currently being emphasized and positioned. It involves the formation of a teacher who is capable of managing their own emotions, respects themselves and others, adheres to ethical norms of

behavior, and teaches these values to students. Additionally, the teacher should be able to establish dialogical relationships with education seekers.

It was concluded that ethical competence serves as an indicator of the developed personal readiness of future foreign language teachers for professional activities. It is manifested in their skill to analyze moral and ethical situations, ability to develop and apply ethical strategies and decisions, understand and evaluate ethical issues adequately, adhere to conscious behavior in accordance with moral and professional ethical norms, recognize their own ethical position, and engage in constructive collaboration with others in solving moral and ethical problems and dilemmas. The formed ethical competency is reflected in the habits, principles, mental states, actions, behaviors, and qualities of a future foreign language teacher.

The dissertation analyzes and generalizes the essence of the concepts of “ethics”, “competence”, “ethical competence”, “competency-based approach”, “competency”, and “extracurricular activities”.

It has been established that ethical competence is based on socio-humanitarian knowledge and is constructed through the emotional-value and socio-creative experience of education recipients, acquired both in the educational process and in extracurricular activities through participation in socially significant activities and reflection. The requirements for the formation of ethical competency are specified in the higher education standards for the training of pedagogical specialists, taking into account the requirements of the competency-based approach and are aligned with the goals and objectives of the educational process of the higher education institution (HEI) in general, and extracurricular activities in particular.

Extracurricular activities for future foreign language teachers in HEIs are considered as a pedagogically organized and personally regulated process of forming ethical competency in future foreign language teachers. It is a space where learners establish diverse moral and ethical relationships and connections based on cultural dialogue.

It has been established, that extracurricular activities aimed at developing ethical competence are based on modern pedagogical axiology, which is expressed through socially significant values, moral and ethical values, values of pedagogical ethics, and personal qualities.

The concepts of “ethical competence” and “extracurricular activities of foreign language teachers” have been introduced into scientific circulation.

A criterion-diagnostic framework for the research has been developed, which consists of a complex of substantiated components, criteria, indicators, and diagnostic materials.

The structure of ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities has been substantiated and developed. Its constituent elements include *the components* (cognitive, motivational, and activity); the criteria (completeness, solidity, and awareness of acquired knowledge; attitudes towards participants in the educational process and future professional activities with adherence to ethical requirements; and activity and initiative in extracurricular activities of a moral and ethical nature); *the indicators* (mastery of a system of knowledge in professional ethics and awareness of their importance in personal and professional development as a future foreign language teacher, understanding the goals and objectives of acquiring moral and ethical norms of communication necessary for designing and implementing various types of pedagogical activities, as well as understanding the goals and objectives of extracurricular activities in acquiring ethical competence; the formation of motivation and interest in future pedagogical activities and issues related to the formation of ethical competence, the formation of attitudes and values of future foreign language teachers, their respectful and empathetic attitude towards all participants in the educational process during extracurricular activities, and the desire to acquire ethical competence); *the levels* of formation (high, medium, and low).

The following pedagogical conditions for the process of formation of ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities have been identified: 1) creating a developmental educational-ethical environment

where extracurricular activities serve as the leading means of developing ethical competence in future foreign language teachers; 2) fostering motivation among future foreign language teachers to acquire ethical competence through their engagement in extracurricular activities; 3) utilizing interactive forms and methods in extracurricular activities that correspond to the age-specific characteristics of learners, their professional interests, and activate the process of forming ethical competence. The selection of these forms and methods took into account the results of the exploratory experiment as well as the provisions of the Strategy for the Development of Higher Education, the Professional Standard of the New Generation School Teacher, and the Framework for Continuous Professional Development of Teachers.

An author's program of research and experimental work on the problem of forming ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities has been developed, which has been tested in an experimental group (172 respondents) formed in higher education institutions that prepare future foreign language teachers, specifically: Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Lesya Ukrainka Volyn National University, Mukachevo State University, Rivne State University of the Humanities, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, and Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Effective forms for developing ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities have been identified, and their pedagogical potential has been outlined. These include the synthesis of ideas from the "Teacher's Code of Ethics", "New Generation School Teacher", creating a projective map of the motives of future foreign language teachers, developing a pedagogical collage titled "The Teacher Expected in General Secondary Education Institutions", discussing models of pedagogical ethics, analyzing personal motives for ethical development in terms of significance, constructing a case study on motivation for ethical development, and analyzing pedagogical situations using the case study technology; the participation of respondents from the experimental

group in activities such as the Weekly Speaking language club and World Cafe discussion club, mini-conferences, debates, video excursions, discussions, roundtable discussions, video lectures followed by discussions, literary and musical evenings, short presentations in the “PechaKucha” format, thematic cycles, international projects like ERASMUS+ and Erasmus+ "Pandamnit!" (Slănic-Moldova, Romania), and international Mini- Referendariat in gymnasiums in Lübeck (Germany), and more.

The effectiveness of the applied methods for forming ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities has been, and their pedagogical value has been determined. These methods include goal-setting and planning methods, persuasion and consciousness-raising methods, organization of life activities of future foreign language teachers and formation of ethical behavior experience, expository methods of educational influence, problem-based method, analysis of psychological and pedagogical situations of moral and ethical nature, debates and discussions, methods of encouragement and stimulation of activities, control and evaluation methods, empathetic listening, reflective listening, argumentation, suggestion, influence, imitation, formation of favorability, requests, and more.

The results of the final assessment confirmed a positive dynamic in the levels of ethical competence development among future foreign language teachers in extracurricular activities as a holistic pedagogical phenomenon.

As a result of the formative assessment, the findings of the final assessment reflect the level of formation of ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities.

Of the respondents in the experimental group, 26.35% were classified as having a high level of ethical competence, which is an increase of 15.12% compared to the diagnostic assessment. Additionally, 60.65% were classified as having a moderate level of ethical competence, which is a 24.42% increase compared to the diagnostic assessment. The number of respondents with a low

level of ethical competence accounted for 12.97%, which is a 39.54% decrease compared to the diagnostic assessment.

The scientific novelty of the research results lies in the following.

For the first time, the pedagogical conditions for the formation of ethical competence of future foreign language teachers through extracurricular activities have been theoretically grounded and empirically tested. An original Program of research-experimental work on the problem of forming ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities at higher education institutions has been developed and successfully implemented. The structure of ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities has been elaborated, consisting of cognitive, motivational, and activity components. The criteria for assessing ethical competence include cognitive-cognitive, motivational-value, and activity-practical aspects, as well as indicators and levels of its development, namely high, medium, and low.

The essence of the concept of “ethical competence” *has been refined*, defining it as a value-oriented and meaningful professional-personal characteristic that integrates systemic moral and ethical knowledge, creative abilities, skills, practical experience, motives, and values. It characterizes the individual's capability and readiness for interpersonal and intercultural interaction in the educational space of higher education institutions, as well as functional cooperation with representatives of other cultures. The concept of “extracurricular activities of foreign language teachers” refers to a pedagogical system that encompasses its purpose, tasks, content, methods, and forms of educational activities aimed at fostering moral and ethical relationships, nurturing creative abilities for pedagogical interaction, in which the ethical component plays a leading role.

The content, forms, and methods of forming ethical competence in future foreign language teachers through extracurricular activities in higher education institutions *have undergone further development*.

The practical significance of the obtained results lies in the development of diagnostic tools for assessing and determining the levels of ethical competence of future foreign language teachers in extracurricular activities. The research findings, main provisions, and conclusions can be applied in the educational process of higher education institutions (HEIs) to enhance the formation of ethical competence among future foreign language teachers in extracurricular activities. The research materials can be utilized in postgraduate education for pedagogical staff, development of elective courses, programs for independent work of students, writing qualification papers, and the activities of scientific circles and student problem-solving groups, etc.

Keywords: ethics, competence, ethical competence, future foreign language teacher, extracurricular activities, pedagogical conditions, professional training.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

НАУКОВІ ПРАЦІ, В ЯКИХ ОПУБЛІКОВАНО ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus

1. Slyusarenko N., Vlasenko O., Gryshchenko T., Novoseletska I., Shakhrai V., **Stanislavchuk N.**, Yakymchuk O. Professional competence building of the entrepreneurs through improving the quality of business education. *International Journal of Entrepreneurship*. 2021. Vol. 25, № 7. PP. 1–8.

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Станіславчук Н. І. Педагогічні умови ефективного формування етичної компетентності студентів-гуманітаріїв. *Наукові записки. Серія «Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти»*.

Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 11. Ч. 4. С. 178–182.

3. Станіславчук Н. І. Роль етичної компетентності при підготовці майбутніх вчителів іноземної мови. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. 2018. № 8. С. 337–344.

4. Станіславчук Н. І. Критерії, показники та рівні сформованості етичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. *Актуальні питання гуманітарних наук* : зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 35. Т. 8. С. 257–260.

Статті у наукових виданнях інших держав

5. Станіславчук Н.І. Комунікативна культура як складова фахової підготовки майбутнього вчителя іноземних мов. *Pedagogy: Theory, Science and Practice: Collective monograph*. New York, USA: Yunona Publishing, 2020. PP. 70-87.

ОПУБЛІКОВАНІ ПРАЦІ АПРОБАЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ

6. Станіславчук Н. І. Етична компетентність студента як невід’ємний компонент навчального процесу у вищій школі. *Традиція і культура. Традиція і культура. Філософія мистецтва* : матеріали Міжнар. наук. конф. (19 квіт. 2019 р.). Київ. 2019. С. 45–46.

7. Станіславчук Н. І. Особливості структури та сутності етичної компетенції майбутніх учителів іноземної мови. *Інновації у сучасній освіті: український та світовий контекст*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 квіт. 2019 р.). Умань: «Візаві». 2019. Ч.2. С. 116–118.

8. Станіславчук Н. І. Етична готовність як домінуюча ознака етичної компетентності студентів. *Фундаментальні та прикладні наукові дослідження: актуальні питання, досягнення та інновації* : матеріали І

Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (27 бер. 2020 р.). Бердянськ: БДПУ, 2020. С. 100–103.

9. Станіславчук Н. І. Формування етичної культури студентів на сучасному етапі розвитку суспільства. *Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики*: зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. конф. (14 трав. 2020 р.). Рівне, 2020. С. 89–91.

10. Станіславчук Н. І. Позааудиторна діяльність як компонент навчання студентів факультету іноземної філології. *Актуальні питання науки*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (30 квіт. 2020 р.). Бердянськ: БДПУ, 2020. С. 151–154.

11. Станіславчук Н.І. Етична компетентність майбутнього вчителя іноземної мови як предмет педагогічного дослідження. *Сучасні проблеми германського та романського мовознавства*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (15 лют. 2022 р.). Рівне, 2022. С. 221-223.

12. Станіславчук Н.І. Основні критерії сформованості етичної компетентності у позааудиторній роботі. *The II International Scientific and Practical Conference “Modern trends of scientific development”*. (18-21 Jan, 2022). Vancouver, Canada, 2022. PP. 280–282.

ОПУБЛІКОВАНІ ПРАЦІ, ЯКІ ДОДАТКОВО ВІДОБРАЖАЮТЬ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

13. Станіславчук Н. І. Формування етичної компетентності студентів у вищій школі. *Оновлення змісту, форми та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне: РДГУ, 2017. Вип. 17 (60). С. 278–280.

14. Безкоровайна О. В., Станіславчук Н. І. Позааудиторна діяльність як важлива складова формування етичної компетентності студентів. *Topical issues of pedagogy: Collective monograph*. Roma, Italia: Editoria di Modena, 2019. PP.146–166.